

ОСОБЛИВОСТІ ВИКОРИСТАННЯ МУЛЬТИМЕДІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ В ОСВІТНЬОМУ ПРОЦЕСІ ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ

PECULIARITIES OF THE USE OF MULTIMEDIA TECHNOLOGIES IN THE EDUCATIONAL PROCESS OF PRIMARY SCHOOL

У статті охарактеризовано особливості використання мультимедійних технологій в освітньому процесі початкової школи. Відзначено, що мультимедійні технології дедалі частіше впроваджуються у різні сфери освіти, адже це один із найбільш перспективних напрямів інформаційних технологій. Цьому сприяють поширення у закладах освіти сучасної комп'ютерної техніки та програмного забезпечення, а також прийняття державних програм щодо інформатизації освіти. У більшості випадків використання засобів мультимедіа надає позитивний вплив на ефективність навчання школярів. Зазначено, що молодші школярі мають низку психологічних особливостей, які створюють сприятливі умови для включення мультимедійних технологій до освітнього процесу початкової школи. Визначено, що впровадження нових мультимедійних технологій в освітній процес початкової школи дозволяє в доступній формі використовувати пізнавальні та ігрові потреби учнів для пізнавальних процесів та розвитку індивідуальних якостей. Зазначено, що презентація надає можливості вчителю виявити творчість, індивідуальність, уникнути формального підходу до проведення уроку, адже педагогу необхідно зацікавити та залучити кожного учня до атмосфери діяльності освітнього процесу. Визначено, що педагогічний потенціал мультиплікації дозволяє успішно вирішувати мету та завдання сучасної освіти – створювати умови для формування ключових компетентностей та універсальних навчальних дій молодших школярів. Використання мультимедійних технологій в освітньому процесі початкової школи зумовлено тим, що у цих технологіях закладено невичерпні можливості для навчання і розвитку особистості учнів та їх здібностей. У ході дослідження було виявлено, що впровадження мультимедійних технологій у роботу вчителя початкових класів сприяє досягненню основної мети модернізації освіти – покращення якості навчання, збільшення доступності освіти, забезпечення гармонійного розвитку особистості, що орієнтується в інформаційному просторі, залученої до інформаційно-комунікаційних можливостей сучасних технологій.

Ключові слова: молодші школярі, мультимедійні технології, освітній процес,

навчальна діяльність, презентація, мультиплікація.

The article describes the peculiarities of the use of multimedia technologies in the educational process of primary school. It is noted that multimedia technologies are increasingly being implemented in various fields of education, because this is one of the most promising areas of information technology. This is facilitated by the spread of modern computer technology and software in educational institutions, as well as the adoption of state programs for informatization of education. In most cases, the use of multimedia has a positive effect on the effectiveness of schoolchildren's learning. It is noted that younger schoolchildren have a number of psychological features that create favorable conditions for the inclusion of multimedia technologies in the educational process of primary school. It was determined that the introduction of new multimedia technologies into the educational process of primary school allows to use the cognitive and game needs of students for cognitive processes and the development of individual qualities in an accessible form. It is noted that the presentation provides opportunities for the teacher to show creativity, individuality, avoid a formal approach to conducting the lesson, because the teacher needs to interest and involve each student in the atmosphere of the educational process. It was determined that the pedagogical potential of multiplication allows to successfully solve the goal and tasks of modern education – to create conditions for the formation of key competencies and universal educational actions of younger schoolchildren. The use of multimedia technologies in the educational process of primary school is determined by the fact that these technologies provide inexhaustible opportunities for learning and developing the personality of students and their abilities. In the course of the study, it was found that the introduction of multimedia technologies into the work of primary school teachers contributes to the achievement of the main goal of modernization of education – improving the quality of education, increasing the accessibility of education, ensuring the harmonious development of an individual oriented in the information space, involved in the information and communication capabilities of modern technologies.

Key words: younger schoolchildren, multimedia technologies, educational process, educational activity, presentation, animation.

УДК 373.3.013:004
DOI <https://doi.org/10.32782/2663-6085/2022/50.2.36>

Довженко Т.О.,
докт. пед. наук, професор,
професор кафедри початкової
і професійної освіти
Харківського національного
педагогічного університету
імені Г.С. Сковороди

Постановка проблеми у загальному вигляді. Зараз спостерігається стрімкий розвиток інформаційних технологій, які знайшли широкі можливості для застосування в освітньому процесі. Використання цих технологій дозволяє покращити результати навчання та удосконалити ефективність освітнього процесу, що відкриває передові можливості сучасної освіти. Так, мультимедійні технології дедалі частіше

впроваджуються у різні сфери освіти, адже це один із найбільш перспективних напрямів інформаційних технологій. Цьому сприяють поширення у закладах освіти сучасної комп'ютерної техніки та програмного забезпечення, а також прийняття державних програм щодо інформатизації освіти. У більшості випадків використання засобів мультимедіа надає позитивний вплив на ефективність навчання школярів.

Аналіз останніх досліджень і публікацій.

Проблема використання мультимедійних технологій в освітньому процесі завжди була цікавою для вчених-педагогів та вчителів практиків. Так, Н. Вовковінська у своєму дослідженні розглядає програмні засоби, технології, досвід та перспективи інформатизації середньої освіти. Дидактичні функції мультимедійних технологій навчання у початковій школі висвітлено у наукових здобутках Ю. Дорошенко, М. Левшина, Ю. Мельник та В. Савченко. Ю. Жук у своїх працях досліджує організацію навчальної діяльності у комп'ютерно орієнтованому навчальному середовищі. У роботах Р. Гуревич та М. Кадемія розглянуто впровадження інформаційно-комунікаційні технології в навчальний процес. У дослідженні Ю. Машбиця визначено основи нових інформаційних технологій навчання. У наукових здобутках О. Пінчук розглядається технологічний аспект визначення мультимедіа в освіті. Методика використання ІКТ у початковій школі наведена у дослідженнях В. Шакотько.

Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми. Якщо раніше мультимедійні технології активно застосовувалися лише у середній та старшій школі, то у сучасних умовах технології мультимедіа пропонують учителям та дітям молодшого шкільного віку освітні інструменти та ресурси, які розширюють можливості навчального середовища. Саме тому проблема використання мультимедійних технологій в освітньому процесі початкової школи набуває дедалі більшої актуальності.

Мета статті. Головною метою цієї роботи є проведення теоретичного дослідження щодо використання мультимедійних технологій в освітньому процесі початкової школи та визначення головних особливостей цього процесу.

Виклад основного матеріалу. Мультимедійні технології мають значні можливості для використання в освітньому процесі початкової школи. Для посилення інтенсивності уроку потрібне створення дидактичних матеріалів. Це дозволить підвищити загальний рівень освітнього процесу та посилить пізнавальну активність учнів. За даними вчених, людина запам'ятовує 20 % почутого і 30 % побаченого, і більше 50 % з того, що вона бачить і чує одночасно.

Особливістю використання мультимедійних технологій в освітньому процесі початкової школи є те, що базовою дидактичною формою є пізнавальна гра. За умови включення в процес навчальної діяльності елементів гри, можна викликати у дітей позитивні емоції та підвищити їхню пізнавальну активність. Молодші школярі з великим інтересом виконують комп'ютерні завдання ігрового характеру. Але покращення навчально-виховної роботи може успішно відбуватися лише шляхом вдалого спрямування гри вчителем та батьками.

Визначаючи зміст занять із використанням комп'ютерної техніки у початковій школі, необхідно враховувати рівень розвитку мислення дітей цього вікового періоду. Мислення молодших школярів найчастіше характеризують як конкретно-образне. Однак під впливом навчання змінюється співвідношення його образних та понятійних, конкретних і абстрактних компонентів. І тут вчитель має володіти методикою адаптації дітей до нових, незвичних форм навчання за допомогою мультимедійних технологій [8].

Щоб ознайомити учнів з фактами, подіями, на основі яких вони могли б будувати узагальнення та досягати усвідомлених знань, вчитель застосовує різноманітний наочний матеріал. Частина наочності може виготовлятися та демонструватися за допомогою комп'ютерних способів навчання, наприклад, навчальні фільми, анімація, графічні зображення (схеми, малюнки, фотографії приладів, установок), звукові фрагменти, комп'ютерні моделі предметів, процесів, явищ. Наочність під час уроків тоді буде перетворювати на самоціль. Вона сприяє ефективному навчанню молодших школярів, оскільки невміле використання наочності відволікає дітей від цілеспрямованої роботи.

Як показує досвід – ідеальної моделі навчання не існує, проте вчителю в процесі планування кожного уроку варто намагатися знайти раціональне співвідношення між репродуктивною та творчою діяльністю учнів. Разом з тим, ефективнішим буде такий освітній процес, у якому активно використовуються засоби наочності під час викладу навчального матеріалу. Уроки можуть бути різними за типом, внутрішньою структурою та методикою проведення. Найбільш поширеною у педагогічній теорії та практиці є класифікація типів уроків, що визначена основною дидактичною метою:

- засвоєння нових знань;
- формування навичок і вмінь;
- узагальнення і систематизація знань і вмінь;
- контролю і корекції знань і вмінь;
- практичного застосування знань, навичок і умінь;
- комбіновані [7].

Кожен урок має певну мету і завдання, тому перед учителем постає проблема, як побудувати процес навчання з урахуванням дидактичних завдань, і як раціонально розподілити час уроку.

Мультимедійні технології для представлення навчального матеріалу можна віднести до засобів наочності нового покоління. Для визначення мультимедійних технологій у системі засобів навчання зокрема та в освітньому процесі загалом, слід враховувати те, що їх використання:

- сприяє розвитку в учнів наочно-образного мислення;
- стимулює увагу (мимовільну та довільну) на етапі подачі навчального матеріалу;

- сприяє активізації навчально-пізнавальної діяльності учнів;
- дозволяє пов'язати теоретичні питання з практикою;
- сприяє формуванню мотивації до навчання;
- дозволяє досить швидко оцінити рівень засвоєння навчального матеріалу кожним учнем зокрема та класом загалом.

Опираючись на вищезазначене можемо сказати, що використання мультимедійних технологій підвищує рівень активності учнів, посилює розвиток уваги та підвищує рівень мотивації до засвоєння навчального матеріалу [4].

Слід зазначити, що кожен молодший школяр має низку психологічних особливостей: наочно-образне мислення, мимовільну увагу, переключення від ігрової діяльності до навчальної, емоційну рухливість. Як нам здається, все це створює сприятливі умови для включення мультимедійних технологій до освітнього процесу початкової школи.

Будь-який досвідчений педагог зможе перетворити традиційний урок на цікавий метод залучення учнів до освітньої діяльності, адже завдання вчителя – не лише донести навчальний матеріал, а й зацікавити учнів мультимедійними технологіями. Наприклад, підготувати до уроку яскраву презентацію за допомогою програмних продуктів Microsoft Power Point.

Як правило, презентація може бути своєрідним планом уроку, його логічною структурою, тобто може використовуватися на будь-якому етапі уроку: знайомстві з темою уроку, контролю знань, перевірці домашнього завдання тощо. Презентація надає можливість вчителю виявити творчість, індивідуальність, уникнути формального підходу до проведення уроку, адже педагогу необхідно зацікавити та залучити кожного учня до атмосфери діяльності освітнього процесу. Це дозволить розкрити індивідуальні особливості учнів, а також надасть можливість проявити власні знання та продемонструвати досягнуті результати. Основним завданням шкільної освіти є підготовка учнів до життя у сучасному інформаційному суспільстві. Ці фактори говорять про важливість впровадження мультимедійних технологій у систему освіти. Саме тому грамотне використання мультимедійних технологій в освітньому процесі здатне суттєво підвищити його ефективність [2].

Впровадження нових мультимедійних технологій в освітній процес початкової школи дозволяє в доступній формі використовувати пізнавальні та ігрові потреби учнів для пізнавальних процесів та розвитку індивідуальних якостей. Розвиток молодших школярів забезпечується набуттям ними досвіду організованої навчальної діяльності, що дозволяє формувати індивідуальність дитини в різних аспектах.

Слід зазначити, що за допомогою мультимедійних технологій можна вирішити такі завдання:

- посилити інтенсивність уроку;
- підвищити мотивацію учнів;
- вести моніторинг їх досягнень [6].

Поліпшення даних показників переважно залежить від вчителів. Використання мультимедійних технологій допоможе вчителю підвищити навчальну мотивацію молодших школярів та призведе до наступних позитивних результатів:

- забезпечення активного процесу засвоєння навчального матеріалу молодшими школярами;
- залучення до процесу навчання кожного учня;
- збільшення обсягу виконаної роботи;
- стимулювання живого інтересу до предмета пізнання;
- здійснення диференційованого підходу;
- розширення загального кругозору учнів;
- підвищення рівня використання наочності на уроці.

Завдяки цьому створиться ситуація, сприятлива для досягнення успіху в навчальній діяльності, в якій основне місце у структурі навчання молодших школярів займає процес, що сприяє засвоєнню знань, умінь та навичок, які дозволяють адаптуватися до сучасних умов та виявити свою індивідуальність.

Так, психолого-педагогічні дослідження доводять, що використання можливостей мультимедійних технологій у початковій школі сприяє:

- підвищенню мотивації до навчання;
- підвищенню ефективності освітнього процесу за рахунок високого ступеня наочності;
- підвищенню успішності школярів;
- розвитку наочно-образного та інформаційного мислення;
- розвитку навичок самоосвіти та самоконтролю у молодших школярів;
- підвищення активності та ініціативності молодших школярів на уроці;
- підвищенню рівня комфортності навчання.

Особливе місце при використанні мультимедійних технологій в освітньому процесі початкової школи займає використання мультимедіації.

Зазвичай перегляд мультфільмів сприймається як відпочинок та приємне проведення часу. Але організований педагогом аналіз відеоматеріалів та перегляд навчальних мультфільмів на уроці дозволяє зробити процес вивчення нового матеріалу інтенсивним та цікавим.

За допомогою дидактичних мультфільмів можна:

- надавати різноманітну інформацію;
- виступати як основне джерело знань;
- формувати уявлення про об'єкт вивчення (явище, подію тощо);
- ілюструвати пояснення педагога чи доповнювати його;

- розширювати кругозір у певній галузі знань;
- створювати умови для мотивації пізнавальної діяльності дітей;
- керувати процесом пізнання;
- узагальнювати навчальний матеріал;
- організовувати самостійну пізнавальну діяльність учнів;
- розвивати розумову діяльність дітей.

Усе вищеперелічене дозволяє опанувати молодшому школяру універсальні способи діяльності.

Розглянемо докладніше такий етап уроку, як перевірка домашнього завдання. Тут доцільно використовувати кросворди, ребуси, тести з вивчених творів, що допомагає здійснити контроль за процесом засвоєння вивченого матеріалу. Завдяки електронним носіям можна негайно перевірити правильність відповіді та отримати оцінку за накопичені знання без допомоги вчителя. Це значно полегшує роботу власне педагога і дозволяє учню перевірити свої знання самостійно.

У кожний слайд доцільно включати яскраві анімації та картинки, які підвищують пізнавальну активність молодших школярів.

На етапах підготовки до сприйняття теми уроку літературного читання можна застосувати яскраві портрети письменників та поетів як ілюстративний матеріал для заочної подорожі, які доцільно доповнити основними ключовими поняттями та відеофрагментами (мультфільмами та відеофільмами, створеними відповідно до теми уроку) [5].

Учитель може розпочати урок не за стандартною схемою, а з використанням звукового файлу, вставленого у презентацію, що відповідає темі уроку.

Впровадження відеоматеріалів у педагогічний процес сучасної освіти молодших школярів не є чимось принципово новим: педагогічна наука накопичила певний досвід застосування відеоресурсів у освітній роботі з молодшими школярами. Значний потенціал для використання в освітньому процесі початкової школи мають мультфільми.

Спільне обговорення після перегляду мультфільму дозволить формувати в учнів навички визначення власної позиції, знаходження того, що сподобалося або не сподобалося і чому, а вчителю цікаво спостерігати за класом та відзначати реакцію учнів на ті чи інші моменти мультфільму.

Учень дізнається думки однокласників та вчителя, формує свою позицію. При цьому його власне ставлення може змінитися. Але важливо, що в процесі обговорення відбувається розвиток мовлення, мислення, також важлива активність при обґрунтуванні своєї точки зору.

На етапі підбору мультфільму вчителю важливо зібрати про нього додаткову інформацію: рік створення, художник-мультиплікатор, у якій технології створено мультфільм, історія створення тощо.

Педагогічний потенціал мультиплікації дозволяє успішно вирішувати мету та завдання сучасної освіти – створювати умови для формування ключових компетентностей та універсальних навчальних дій молодших школярів.

Використання мультфільмів сприяє подачі більшої кількості інформації, професійно підготовленої для сприйняття у концентрованому вигляді та допомагає зазирнути в сутність явищ і процесів, недоступних людському оку.

Саме тому мультиплікація в сучасному педагогічному процесі постає одним із потужних джерел впливу на свідомість і підсвідомість дитини. Вона може використовуватися на всіх етапах навчання, а особливо у початковій школі. Поясненням цього є деякі психологічні аспекти дітей молодшого шкільного віку.

Характерна риса молодших школярів – це яскраво виражена емоційність сприйняття. А що може бути ще більш емоційним, ніж перегляд мультиплікаційного фільму? І що, як не мультфільм, допоможе дитині у розвитку уяви?

Деякі вікові особливості притаманні увазі молодших школярів. Основна з них – слабкість довільної уваги, яка потребує ігрової мотивації.

Мультиплікаційні фільми сприяють формуванню універсальних навчальних дій молодших школярів: пізнавальних, регулятивних, комунікативних та особистісних.

Це залежить від уміння педагога методично грамотно включити перегляд мультфільму до певного етапу уроку: постановки навчальної проблеми; формулювання проблеми; планування; відкриття нового знання [1].

У багатьох учнів у процесі перегляду мультфільму або після нього, виникає бажання і потреба з кимось поділитися враженнями, обговорити вчинки та характери мультиплікаційних героїв – а це формування комунікативних УНД.

Цей факт пояснюється тим, що мультфільми залишають певний емоційний відбиток у свідомості дітей, почуття, якими дітям хочеться поділитися.

У той самий час мультфільм – це засіб формування пізнавальних УНД, якщо у процесі перегляду мультфільму учень зіштовхується з поняттям чи явищем, яке йому невідоме, він одразу прагне отримати їх пояснення.

А коли дитина намагається осмислити, прокоментувати окремі події, дати оцінку вчинкам мультиплікаційних героїв, співвіднести вчинки героїв та реальних людей, провести паралелі із повсякденним життям – це сприяє формуванню регулятивних універсальних навчальних дій учнів [3].

Висновки. Отже, використання мультимедійних технологій в освітньому процесі початкової школи зумовлено тим, що у цих технологіях закладено невичерпні можливості для навчання і розвитку особистості учнів та їх здібностей.

Впровадження мультимедійних технологій у роботу вчителя початкових класів сприяє досягненню основної мети модернізації освіти – покращення якості навчання, збільшення доступності освіти, забезпечення гармонійного розвитку особистості, що орієнтується в інформаційному просторі, залученої до інформаційно-комунікаційних можливостей сучасних технологій. Зокрема, грамотне використання засобів мультиплікації, невідмінно сприятиме формуванню в учнів вміння вчитися, у процесі якого успішно вирішуватимуться завдання повноцінного розвитку молодшого школяра (розумове, моральне, соціальне, психічне), що засноване на системно-діяльнісному та особистісно-орієнтованому підходах та збагачення його емоційно-творчого досвіду (естетичний смак і почуття, художньо-творчі здібності).

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Вовковінська Н. Інформатизація середньої освіти: програмні засоби, технології, досвід, перспективи. К. : Педагогічна думка, 2003. 272 с.
2. Дидактичні функції мультимедійних технологій навчання у початковій школі. Тр. другої Всеукраїнської конференції молодих науковців «Інформаційні технології в науці та освіті». Ю. О. Дорошенко, М. М. Левшин, Ю. С. Мельник, В. Ю. Савченко. Черкаси : ЧДУ ім. Б. Хмельницького, 2000. С. 90–91.
3. Жук Ю. Організація навчальної діяльності у комп'ютерно орієнтованому навчальному середовищі. Інформаційне забезпечення навчального процесу: інноваційні засоби і технології : колективна монографія. К. : Атіка, 2005. С. 195–204.
4. Інформаційно-комунікаційні технології в навчальному процесі : посібник для педагогічних працівників і студентів педагогічних вищих навчальних закладів. Р. С. Гуревич, М. Ю. Кадемія. Вінниця : ДОВ «Вінниця», 2002. 116 с.
5. Основи нових інформаційних технологій навчання : посіб. для вчителів. За ред. Ю. Машбиця. К. : ІЗМН, 1997. 264 с.
6. Пінчук О. Проблема визначення мультимедіа в освіті: технологічний аспект. Нові технології навчання. К., 2007. Вип. 46. С. 55–58.
7. Типи сучасного уроку. URL: http://lyzogubivka.edu.kh.ua/psihologichna_sluzhba/na_dopomogu_vchitelyu/tipi_suchasnogo_uroku/ (Дата звернення: 21.08.2022).
8. Шакотько В. Методика використання ІКТ у початковій школі К. : Комп'ютер, 2008. 128 с.